

Factsheet

WEET JOUW HUISARTS DAT JE (VAN) VOGELS HOUDT?

Onderzoek naar houding en handelingsbereidheid
van vogelbezitters in relatie tot psittacose

IJsselland

In deze factsheet staan de uitkomsten van een onderzoek onder vogelbezitters. Doel van het onderzoek was om meer inzicht te krijgen in de leefwereld van de vogelbezitter en in hoe we deze kunnen bereiken met onze boodschap over psittacose (papegaaiziekte).

Aanleiding onderzoek

In de IJsselhallen in Zwolle vindt twee keer per jaar de grootste internationale vogelbeurs van Europa plaats. Zo'n 6.000 tot 7.000 vogelliefhebbers en hun vogels komen vanuit heel Europa naar deze beurs.

Sinds 2013 wordt GGD IJsselland uitgenodigd om op deze beurs informatie te verstrekken over psittacose. De aanleiding hiervoor is een psittacose-uitbraak onder de vogelbeursbezoekers in 2013. Drie bezoekers werden toen erg ziek. Waarschijnlijk waren er veel meer mensen met lichte klachten, die niet getest zijn of niet bij een dokter zijn geweest.

Medewerkers van het team infectieziektebestrijding van GGD IJsselland proberen met beursbezoekers in gesprek te gaan over psittacose en voorzien hen van informatie en advies. Het resultaat hiervan is wisselend.

"In de wandelpaden tussen de kooien, lopen de bezoekers bijna letterlijk door je heen, alsof je er niet bent."

Verpleegkundige infectieziektebestrijding

Bezoekers zijn met name gericht op de vogels en hebben geen interesse in een gesprek over psittacose. Om meer inzicht te krijgen in de leefwereld van de vogelbezitter en hoe we deze kunnen bereiken met onze gezondheidsboodschap, is er een onderzoek gestart. Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van de principes van sociale marketing.

Psittacose: symptomen en incidentie

Bezoekers van vogelbeurzen en vogelbezitters in het algemeen (beroepskwekers en liefhebbers) lopen het risico om met psittacose besmet te raken. De bacterie Chlamydia psittaci veroorzaakt psittacose. De bacterie is vooral te vinden bij vogels en kan via inademing van besmette stofdeeltjes, bijvoorbeeld uit mest, op mensen worden overgedragen. Na een besmetting kan iemand 1 tot 4 weken later klachten krijgen.

Symptomen

- De symptomen van psittacose zijn erg algemeen van aard:
 - hoesten;
 - kortademigheid;
 - spierpijn;
 - zweten;
 - weinig sputumproductie.
- Ongeveer één op de vijf heeft last van een zeer hevige hoofdpijn, lijkend op een meningitisbeeld.
- Pneumonie is de meest bekende vorm van de ziekte.
- De infectie kan ook symptomeloos verlopen.

Wat is sociale marketing?

Sociale Marketing is de inzet van marketingprincipes en gedragstheorieën om positieve maatschappelijke of sociale veranderingen te bereiken voor groepen mensen¹.

Sociale marketing gaat over luisteren. Over je verplaatsen in je doelgroep en ontdekken wat hen gevoelig maakt voor jouw aanpak. Je gaat in gesprek met je doelgroep, stelt andere vragen, observeert en laat je fascineren door hun drijfveren en perceptie. Je vertaalt je inzichten met de tools van sociale marketing naar een aanbod (informatie en advies) die bij de doelgroep aansluit en door hen als nuttig wordt ervaren. Sociale marketing maakt jouw aanbod, naast professioneel en effectief, voor je doelgroep ook aantrekkelijk en realistisch. Een campagne voor sociale verandering is een georganiseerde inspanning door een groep (de change agent) die probeert anderen (de target adopters) over te halen tot het accepteren, aanpassen of loslaten van bepaalde ideeën, attitudes, praktijken of gedrag².

Mortaliteit

Voordat antibiotica er was, bedroeg de mortaliteit onder klinisch zieke mensen ongeveer 20 tot 50%. Met een adequate behandeling is de mortaliteit minder dan 1%.

Immuniteit

Natuurlijke immuniteit: na contact met Chlamydia psittaci, komt er een tijdelijke antistofreactie op gang. Re-infecties zijn beschreven. Het is dus mogelijk om vaker psittacose te krijgen (LCI richtlijnen psittacose 2019).

Weinig diagnostiek

Gezien de symptomen, komt psittacose veel meer voor dan daadwerkelijk wordt gediagnosticeerd. Meldingen die binnenkomen bij de GGD betreffen alleen mensen die getest zijn vanwege klachten. Twee derde van de meldingen van psittacose in Nederland betrof mensen die in het ziekenhuis

waren opgenomen. Dit is zeer waarschijnlijk een effect van onderdiagnostiek. Gebaseerd op de studies die alleen PCR gebruikten (4 studies waarvan 3 in Nederland), zou men een jaarlijks cijfer van 879 gehospitaliseerde psittacose-patiënten verwachten. Het surveillancesysteem van het RIVM in Nederland liet slechts 93 bekende psittacose-patiënten zien per jaar in de periode 2008-2011, inclusief niet-ziekenhuis opnames. Deze gegevens laten zien dat de incidentie van psittacose in Nederland minstens 5 keer zo hoog is als nu gemeld wordt.

Mogelijk verbinden vogelliefhebbers hun klachten niet aan psittacose of aan contact met vogels. Met uitzieken worden zij in de meeste gevallen weer beter. De vraag is nu wat de oorzaak is van het niet melden van de klachten. Ligt het aan de algemeenheid van de symptomen, aan de onbekendheid met psittacose, aan het contact met de huisarts? Of is er (nog) een andere reden? Deze vragen waren de aanleiding om het onderzoek te starten.

Onderzoekopzet

Het doel van het onderzoek was om de houding en motivatie van de vogelbezitter ten opzichte van psittacose te onderzoeken. Dit betekent dat we in de leefwereld van de vogelbezitters zijn gedoken. Er zijn 16 diepte-interviews gehouden om de volgende vraagstelling te beantwoorden:

Welke factoren spelen een rol als het gaat om de houding en handelingsbereidheid van vogelbezitters ten opzichte van psittacose?

Onderzoeksresultaten

De vogelbezitters hebben in een open interview hun verhaal verteld in relatie tot de vogelhobby. Uit deze verhalen hebben we vier thema's kunnen onderscheiden:

- 1 **Het sociaal (vogel)netwerk**
- 2 **Relatie met vogels**
- 3 **Alertheid op psittacose**
- 4 **Informatiekanalen**

Deze vier thema's geven een beeld van de factoren die een rol spelen als het gaat om de houding en handelingsbereidheid van vogelbezitters ten opzichte van psittacose.

Deelnemers onderzoek

- 16 interviews met: 14 mannen, 1 vrouw en 1 echtpaar.
- 13 hobbykwekers, 2 niet-kwekers en 1 beroepskweker (van hobbykweker overgegaan op beroepskweker)
- Meeste deelnemers zijn ouder dan 60 jaar.
- Deelnemers zijn veelal op jonge leeftijd gestart met het houden van vogels.
- Deelnemers hebben tussen de 4 en 100 vogels.
- Deelnemers hebben verschillende type vogels: papegaaien, kanaries, duiven, tropische vogels en Europese zangvogels.
- 3 deelnemers hebben psittacose doorgemaakt (ervaringsdeskundigen)

¹ Kotler, Philip en Eduardo L. Roberto (1971) "Social Marketing"

² Philip Kotler, Ned Roberto, Nancy Lee (2002) "Social Marketing: Improving the Quality of Life"

1 Het sociaal (vogel)netwerk

Veel van de vogelbezitters zijn opgegroeid met de vogelhobby en de hobby gaat van generatie op generatie. Hun partners vinden de vogelhobby niet erg, zolang zij er niet teveel voor moeten doen. In enkele gevallen is de partner intensiever betrokken. De vogelhobby vormt een belangrijk onderdeel van het leven van de deelnemers. Dit uit zich onder andere in het lidmaatschap bij één of meerdere vogelverenigingen.

"Het is een vogelvereniging waar allemaal grijze duifjes zitten die allemaal nog vogeltjes hebben."

Vogelbezitter

"Voeren wil ik wel doen, maar ik ga niet liggen knoeien met die ringetjes."

Vrouw van vogelbezitter

2 Relatie met vogels

Bij een deel van de vogelbezitters richt de fascinatie zich op het uiterlijk en het gedrag van de vogel zelf. Bij een ander deel gaat het met name om het proces van het vogelhouden, waaronder het voorblijven van de concurrentie. De vogelbezitters investeren veel tijd aan het ontwikkelen van kennis en expertise op het gebied van hun vogels.

Het merendeel van de deelnemers is hobbykweker. De (ver)koop van vogels vindt bij voorkeur plaats via particulieren en dan het liefst ook nog met een bekende. Een aantal benoemt dat er dan minder risico is op ziekte.

Op het moment dat er een vogel ziek is, dan speelt de waarde van de vogel een belangrijke rol in het wel of niet bezoeken van een dierenarts.

De prijs van het consult, het niet voldoende vertrouwen hebben in de kennis van de dierenarts en het vertrouwen op hun eigen expertise, zijn redenen om de dierenarts niet te bezoeken. De meeste vogelbezitters laten aangekochte vogels niet testen, met uitzondering van een ervaringsdeskundige en een beroepskweker. Enkele hobbykwekers plaatsen nieuwe vogels wel enkele dagen of weken in quarantaine.

"Ik kan er uren naar kijken, het zijn net mensen."

Vogelbezitter

Elke vogelbezitter besteedt veel aandacht aan de verzorging van de vogels. Wel doen ze dit op verschillende manieren. Tijdens het schoonmaken nemen de meeste vogelbezitters geen voorzorgsmaatregelen om zichzelf te beschermen, zoals handschoenen of een mondkapje.

De ervaringsdeskundigen gaven aan wél te kiezen voor een mondkapje. Het merendeel van de geïnterviewden gaf aan dat de stof die vrijkomt bij het schoonmaken ongezond is.

3 Alertheid op psittacose

Een groot deel van de geïnterviewden denkt dat psittacose vooral bij papegaaien voorkomt en dat de symptomen bij de vogels herkenbaar zijn. Het grootste risico ligt volgens de geïnterviewden bij het kopen van vogels bij een handelaar, omdat deze vaak zieke vogels opkoopt en weer doorverkoopt. Ook zien ze dat handelaars vaak veel vogels in kleine hokken hebben en dat de hokken er onverzorgd uitzien. Deze ervaringen hebben de deelnemers ook op de vogelbeurs. Qua transmissieroutes werd stof, ontlasting, spuug en slijm veel genoemd. Ook heb je, volgens de deelnemers, een hoger risico op psittacose als je er gevoeliger voor bent.

"Alleen als je nieuwe vogels koopt, kun je ziek worden."

Vogelbezitter

De relatie met de huisarts is in de meeste gevallen goed, al lijken de deelnemers hier niet frequent te komen. Bij het merendeel van de vogelbezitters weet hun huisarts niet dat ze in het bezit zijn van vogels. Dit omdat het bij de vogelbezitters niet opkomt dat dit belangrijke informatie kan zijn voor de huisarts als ze ziek zijn. De niet-ervaringsdeskundigen zouden bij klachten dan ook niet direct aan psittacose denken en er ook niet snel mee naar de huisarts gaan.

De ervaringsdeskundigen lijken nu met klachten wél eerder naar de huisarts te gaan en aan te geven dat ze vogels hebben. De eerdere ervaring met psittacose maakt dat zij alerter zijn op klachten en hier ook naar handelen.

"Ik denk niet dat mijn eigen vogels het hebben, want ik ben er dagelijks mee bezig."

Vogelbezitter

"Je ziet dat de vogel ziek is, hij zit dan dik."

Vogelbezitter

4 Informatiekanalen

Vrijwel alle vogelbezitters zijn lid van een lokale of specifieke vogelvereniging en daarnaast zijn ze ook vaak lid van de Nederlandse Bond Van Vogelliefhebbers.

Qua gewenste voorlichting gaven de deelnemers aan graag via een lezing informatie te willen ontvangen over psittacose. Dit zou bijvoorbeeld kunnen via de verschillende verenigingen, met verhalen van ervaringsdeskundigen of van een kweker of arts.

Internet is ook enkele malen genoemd als optie om voorlichting te geven. Bijvoorbeeld via Facebook, de website van de Nederlandse Bond Van Vogelliefhebbers, specifieke vogelfora en vogelmarktplaats.

Wat opviel, is dat de deelnemers aangaven dat informatie het beste per vogelsoort gegeven kan worden. Dit omdat vogelbezitters anders denken dat hun vogel geen psittacose kan krijgen.

Over het aanwezig zijn met een stand op de vogelbeurs zijn zowel positieve opmerkingen gemaakt als twijfels geuit.

Beeld van de vogelliefhebber

Op basis van het onderzoek komt het volgende beeld van de vogelliefhebber naar voren:

- Voornamelijk man
- Meestal ouder dan 60 jaar
- Fascinatie en passie voor vogels
- Veel kennis van eigen vogels, autodidact
- Praktisch ingesteld, zowel in het werk als in oplossingen
- Voelt zich gezond en bezoekt zelden de huisarts
- Geen lezer
- Vaak van jongs af aan via een familielid gestart met de vogelhobby
- Actief lid van de Vogelvereniging en van de Nederlandse Bond Van Vogelliefhebbers
- Heeft gemiddeld meer dan 20 vogels
- Is erg trots op zijn vogels

Conclusie en aanbevelingen

In dit onderzoek hebben 16 interviews met vogelbezitters plaatsgevonden. De meeste deelnemers waren hobbykwekers. Veel van de vogelbezitters zijn opgegroeid met de vogelhobby en de hobby gaat van generatie op generatie.

Zorgvuldigheid

De betrokkenheid bij de vogelhobby is groot. De vogelbezitters kijken zorgvuldig waar ze hun vogels kopen en letten dan zowel op de uiterlijke symptomen van de vogel als op de omgeving waar de vogel zich bevindt. Ze kopen het liefst bij bekenden en mijden voor de koop plekken waar veel vogels samenzijn, zoals handelaren en beurzen. Alle vogelbezitters besteden op hun manier veel aandacht aan de vogels als het gaat om schoonmaken, voeren, het uitzetten van een lijn en het observeren van gedrag. Ze zijn expert op het gebied van hun vogels.

Kennis van psittacose

Uit het onderzoek blijkt dat er bij de deelnemers nog weinig sprake is van bewuste kennis van psittacose. Het merendeel van de geïnterviewde vogelbezitters heeft er wel eens van gehoord, maar ze zijn niet of slecht op de hoogte van mogelijke risico's en symptomen. In sommige gevallen hebben ze er wel ideeën bij, maar deze stroken niet altijd met de realiteit. Sommigen denken bijvoorbeeld dat de ziekte vooral (of alleen maar) voorkomt bij papegaaien. Ook zijn de vogelbezitters er vaak niet van op de hoogte dat de ziekte bij de vogels asymptomatisch kan verlopen.

Informatie

Uit de gesprekken met de vogelbezitters blijkt dat zij wel degelijk openstaan voor informatie. Ze zijn zich niet bewust van mogelijke risico's en gevolgen en denken vaak dat hun vogels geen psittacose kunnen hebben. Soms is psittacose zelfs nog nooit bij ze opgekomen.

Belemmeringen

Financiële overwegingen werken belemmerend voor het op voorhand testen van vogels op psittacose. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat de kosten-baten afweging een belangrijke rol speelt in het wel of niet naar de dierenarts gaan bij ziekte van de vogels. Het merendeel van de geïnterviewde vogelbezitters gaf ook aan de vogels niet te testen bij aankoop. Dit betekent dat de voorlichting zich met name moet gaan richten op bewustwording van mogelijke risico's en symptomen van de ziekte.

Informatievoorziening

De vogelbezitters die deel hebben genomen aan het onderzoek benoemen dat het belangrijk is om informatie over psittacose dichtbij aan te bieden: dit creëert bewustwording. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een lezing via de lokale vereniging, een advertentie op de vogelmarktplaats of een stukje in het verenigingsblad. Ook blijkt uit het onderzoek dat de vogelbezitters graag informatie aannemen van experts, zoals een gespecialiseerde dierenarts en ervaringsdeskundigen. Aangezien de vogelbezitter expert is op het gebied van hun vogelhobby, is het belangrijk om een positieve boodschap te hebben in plaats van een negatieve boodschap, om zo aan te sluiten bij hun expertise.

Vervolg

Op basis van het onderzoek worden verschillende producten ontwikkeld om vogelliefhebbers voor te lichten over psittacose:

- Filmpje met vogelspecialist en ervaringsdeskundige
- PowerPointpresentatie voor verenigingsavonden
- Informatiefolder, zoveel mogelijk in beeldvorm

“Treat people the way they are, rather than you would want them to be...” (David Cameron)

Colofon

Uitgave GGD IJsselland, augustus 2019

Onderzoek uitgevoerd door team infectieziektebestrijding en team beleidsadvies en onderzoek

Bij vragen over dit onderzoek mail naar: infectieziekten@ggdijsstelland.nl.

www.ggdijsstelland.nl

